

15
57

Evangelikus
Hittudományi
Egyetem

DOKTORI ISKOLA

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

TESTET ÖLTÖTT KRISZTOLÓGIA:
AZ ÖNMAGÁT KINYILVÁNÍTÓ KRISZTUS KERESÉSE
EGY ÉLETEN ÁT DIETRICH BONHOEFFERNÉL

EMBODIED CHRISTOLOGY:
AN EXPLORATION OF DIETRICH BONHOEFFER'S LIFELONG QUEST
FOR THE SELF-MANIFESTING CHRIST

Kovács Endre György

Témavezető: Dr. Csepregi András, PhD, habil.

Budapest, 2024.

Tartalom

Kutatási előzmények és célkitűzések	1
A kutatás alapvetése	1
A kutatás fő eredménye	1
Bonhoeffer krisztológiájának alakulása	2
Bonhoeffer által képviselt krisztológia négy fő ismérve	4
Konklúzió	4
A disszertációban felhasznált válogatott szakirodalom	6
Elsődleges források	6
Másodlagos források	6
A szerző disszertációval kapcsolatos publikációs listája	10

Kutatási előzmények és célkitűzések

Dietrich Bonhoefferre (1906-1945), a 20. század egyik legkiemelkedőbb német keresztény gondolkodójára sokféle módon hivatkoznak: egyesek úgy emlegetik, mint ellenállót, mások, mint pacifistát, vannak, akik liberális teológust látnak benne, vannak, akik evanglikál teológust. A tekintetben viszont teljes az egyetértés Bonhoeffer kutatói között, hogy egész teológiai munkássága középpontjában a krisztológia áll. Annál különösebb, hogy Ernst Feil 1977-ben megjelent *Die Theologie Dietrich Bonhoeffers* című kötete óta nem született a bonhoefferi krisztológia hangsúlyait módszeresen tárgyaló tanulmány. Igaz, az elmúlt közel 50 év során több száz Bonhoeffer krisztológiájára utaló könyv és cikk látott napvilágot, ezek rendre Bonhoeffer egy konkrét művére vagy egy bizonyos életszakaszára fókuszálnak.

A jelen disszertáció e hiányt pótlandó Bonhoeffer krisztológiáját összes teológiai írásában és a releváns szekunder szakirodalom fényében vizsgálja. Különböző krisztológiai hangsúlyait vonatkozó életszakaszainak, e hangsúlyokat tartalmazó műveinek, valamint teológiai fejlődésének kontextusában értelmezi. Célja annak láttatása, hogy Bonhoeffer szellemi örökségében úgy az értelmezés kulcsa, mint az összhang forrása a megtestesülés-központú krisztológia.

A kutatás alapvetése

Bonhoeffer Krisztusról alkotott nézeteit legteljesebben a bibliai Krisztus-ábrázolások hatásainak, valamint Bonhoeffer személyes élettapasztalata és narratívájának körülményei által formált látásmódjainak fényében, ezek kölcsönös egymásra hatásában lehet megérteni.

A kutatás fő eredménye

Bonhoeffer krisztológiája Isten önmagát Krisztusban állandóan kijelentő tettének és a teremtett lét sokféleségének igenléséből fakadó változatosság hangsúlyainak az ötvözete. Bonhoeffer krisztológiája nélkülözhetetlen a teljes életmű helyes értelmezéséhez, mert segít felismerni Bonhoeffer törekvéseinek belső egységét, ugyanakkor értékelni hangsúlyainak sokszínűségét.

Bonhoeffer krisztológiájának alakulása

1. Bonhoeffer krisztológiája dinamikus. Bonhoeffer élethosszig tartó Krisztus keresésében fokozatosan kibontakozó narratívaként ragadható meg. E narratívában az igazságot kereső Bonhoeffer előtt Krisztus más és más hangsúlyokkal tárja fel magát:

- (1) a társaslét elméleti vázáként,
- (2) az igazság megismerésének útjaként,
- (3) mint aki által Isten találkozásra hív,
- (4) mint aki a követésére hív,
- (5) mint közösség,
- (6) mint a másikért élő ember,
- (7) mint szenvedő szolga, aki az erőtlennel egyesül.

A disszertáció a bonhoefferi korpusz hét fő művének vizsgálata során ezeket a krisztológiai hangsúlyokat részletesen áttekinti és elemzi.

2. Bonhoeffer krisztológiája progresszív, folyamatosan alakul. Bonhoeffer Krisztus-képe munkássága kezdetén egy mindent átfogó *teoretikus* szélességben jelenik meg, majd a *konfesszionális* identitásra szűkül, végül a *kozmikus* tágasság felé nyit.

E formálódás jellege egy homokórában lepergő homokszemcsék útjához hasonlítható az absztrakt Krisztustól indulva a konkrét Krisztuson át a kozmikus Krisztusig.

2. A. Bonhoeffer krisztológiájának első, 1927 és 1931 közé tehető szakaszára az elméleti megközelítés jellemző, amelyet a *Sanctorum Communio* és az *Akt und Sein* [Cselekvés és Lét] című disszertációiban fogalmaz meg.

Ez az időszak Bonhoeffer számára a mindent átfogó gondolkodás megfogalmazásának vágya jegyében telik. Ekkor a krisztológia Bonhoeffer felfogásában leginkább egy elméleti rendszer, amely a valóság egészének leírásához ad keretet.

Itt születnek meg olyan teológiai tételei, mint a „kollektív személyiség” és a „helyettes képviselő”, amelyek későbbi munkásságában is kulcsfogalmak.

Bonhoeffer krisztológiájában ez az első időszak olyan, mint a homokóra felső tágas tere, de inkább úgy, mint egy mindent magába foglaló absztrakció, Bonhoeffer későbbi kifejezésével élve csupán „frazeológia”.

2. B. Bonhoeffer krisztológiájának második szakasza az 1931-es és 1937-es évek közé tehető. Ekkori nézeteit a *Schöpfung und Fall* [Teremtés és bűnbeesés]-ben, számos más előadásában, valamint a *Követés* és a *Közösségben* című műveiben fejti ki.

E második szakaszt Bonhoeffer azon meggyőződése határozza meg, miszerint Krisztus legteljesebben a vele való találkozásban és a hitvalló keresztények közössége által mutatja meg magát. Bonhoeffer álláspontja az, hogy Krisztust az ő hívására adott válaszként a tétovázás nélküli követésben lehet megismerni. Az egyházat a Jézus-követés definiálja. Bonhoeffer szemében azok, akik nem felelnek meg e kritériumnak, kimaradnak Jézus Krisztus ismeretéből.

Bonhoeffer krisztológiája ebben az időszakban, mint a homokóra nyaka, elszűkül. Néhány év távlatából visszatekintve Bonhoeffer kritikusan értékeli ezt a hozzáállását. Elitistának tartja.

2. C. Bonhoeffer krisztológiájának harmadik szakasza az 1938 és 1945 közötti évekre tehető. Bonhoeffer ekkori megközelítését leginkább a halála után kiadott *Etika* című műve és a *Börtönlevelek*, különösen az ún. teológiai levelek mutatják be.

Ebben az utolsó időszakban Bonhoeffer olyan Krisztust lát és láttat, aki különösképpen a szenvedőkkel megélt sorsközösségben közli magát. Főként azok számára és azok által jelenik meg, akik gyengék és kiszolgáltatottak.

Ebben az időszakban Bonhoeffer krisztológiáját újra egy tágasság jellemzi. Ez a tágasság azonban eltér az első szakaszétól: Bonhoeffer számára e harmadik életszakaszban a létezés nem egy elméleti modell fogja össze, hanem Isten személyes törekvése. Isten minden felelősségteljes és szeretetteljes cselekvésben közli magát. Bonhoeffer szemében ekkor a természet és a természetfeletti nem versenytársak, eltérően a lutheri-kálvini felfogástól, hanem a kegyelem megnyilvánulásának, azaz Isten kijelentésének ugyanolyan értékű és Isten által választott színterei.

Bonhoeffer krisztológiája kitágul, akárcsak a homokóra alsó része. Ekkor vezeti be az „öntudatlan keresztények” és a „vallástalan kereszténység” fogalmait, és itt jelenik meg nála a kozmikus Krisztus előképe, aki egykor minden lesz mindenkben.

Bonhoeffer által képviselt krisztológia négy fő ismérve

1. A bonhoefferi krisztológiában a megtestesülés egyszerre már befejezett és még folyamatban lévő aktus. Bonhoeffer Krisztust olyan személyként mutatja be, akiben Isten és az ember tökéletes egysége már az első században megnyilvánult, ugyanakkor minden korban és minden emberben újra és újra meg akar nyilvánulni.

2. A bonhoefferi krisztológia egyszerre kijelentés és felszólítás. E kettő együtt igaz, egymástól elválaszthatatlanul. Olyannyira, hogy Bonhoeffer számára az 1931-32-es fordulatát követően az a krisztológia, amely nem szólít fel és nem konfrontál, nem is tekinthető krisztológiának; a krisztológia az embert lényegénél fogva válaszdadás elé állítja.

3. A bonhoefferi krisztológia radikálisan reményteljes. Bonhoeffer kiemelt hangsúlyt helyez arra, főleg kései műveiben, hogy mindaz, ami létezik, úton van, a rendeződés útján halad, a végső megbékélés állapota felé. E reményteljességet tükrözi, hogy Bonhoeffernél a teremtett lét és az „evilágiság” a protestáns felfogáshoz képest jelentősen felértékelődik. Nem csupán a teremtettség okán – mondván, ami egy jó Teremtőtől ered, úgyse lehet rossz –, hanem főleg a Krisztusban már megvalósult helyreállítás miatt. Azaz a teremtett világ már a mostani állapotában a majdani kiteljesülése felől értelmezendő.

4. Bonhoeffer számára a krisztológia a szóteriológia középpontja. Bonhoeffer következetesen képviseli, hogy az Istennel való egység megvalósulásának színhelye az ember számára Krisztus. Ez az iréneuszi hangsúly, amely a krisztológiát ennyire szorosán összekapcsolja a szóteriológiával, igen ritka a 20. századi protestáns teológusok között. Bonhoeffer számára alapvetés, hogy Jézus megváltása az isteni természetben való részesülés.

Konklúzió

Bonhoeffer hét fő műve krisztológiájának hét különböző állomását újra le. Ugyanakkor a teljes korpuszon végigvonul két sajátos bonhoefferi vonás. Egyfelől krisztológiája különféle megnyilvánulási formákat ölt, amelyek olykor egymással ütköznek, de Bonhoeffer ettől egyáltalán nem tart, tiszteli az észlelt valóságot és annak sokszínűségét. Másfelől krisztológiájában az eltérő hangsúlyok és megnyilvánulási formák mélyén felsejlik az, ami esszenciálisan közös bennük: az önmagát Krisztusban szüntelenül közölni vágyó, szerető, teremtő és megváltó Isten.

Bonhoeffer merész krisztológiája mindenekelőtt katalizátor. Meggyőződése szerint a krisztológia mint diszciplína lényegénél fogva azt a folyamatot hivatott elősegíteni, hogy Krisztus az ember által egyre teljesebben megnyilvánuljon. E megnyilvánulás valóságát Jézus jelenléte, személye, akarata, vonásai, együttérzése és szeretetének beteljesülése jelzi. Bonhoeffer szemében csupán egyféle kereszténység létezik: a Krisztust megjelenítő.

A disszertációban felhasznált válogatott szakirodalom

Elsődleges források

Bethge, Eberhard, et al., eds. *Dietrich Bonhoeffer Werke. 1-17*. Munich and Gütersloh: Chr. Kaiser-Gütersloher Verlagshaus, 1986-1999.

Floyd, Wayne W. Jr., ed. *Dietrich Bonhoeffer Works. 1-17*. Minneapolis, Minnesota: Fortress Press, 1996-2014.

Másodlagos források

Á Kempis, Thomas. *The Imitation of Christ*. Alachua, Florida: Bridge-Logos Publishers, 1999.

Barnett, Victoria J. "The Bonhoeffer Legacy as Work-in-Progress: Reflections on a Fragmentary Series." In *Interpreting Bonhoeffer, Historical Perspectives, Emerging Issues*. Edited by Clifford J. Green & Guy C. Carter, 93-100. Minneapolis, Minnesota: Fortress Press, 2013.

Barth, Karl. *Church Dogmatics*, vol 2/2. Edited by Geoffrey W. Bromiley and Thomas F. Torrance. Translated by Geoffrey W. Bromiley and J. C. Campbell et al. Edinburgh: T. & T. Clark, 1957.

Bethge, Eberhard. "The Challenge of Dietrich Bonhoeffer's Life and Theology." The Alden-Tuthill Lectures, 1961. In *World Come of Age, A Symposium on Dietrich Bonhoeffer*. Edited by Ronald Gregor Smith. London: St James Place, 1967.

_____. *Dietrich Bonhoeffer, A Biography*. Revised edition, Minneapolis, Minnesota: Fortress Press, 2000.

_____. *Friendship and Resistance, Essays on Dietrich Bonhoeffer*. Geneva: WCC Publications; Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans, 1995.

Bethge, Renate, and Gremmels, Christian, eds. *Dietrich Bonhoeffer, A Life in Pictures*. Translated by Brian McNeil, Minneapolis, Minnesota: Fortress Press, 2006.

Burtness, James. *Bonhoeffer und Luther: Zur Sozialgestalt des Luthertums in der Moderne* [Bonhoeffer and Luther: The social form of Lutheranism in modernity]. In *Internationales Bonhoeffer Forum*, Vol. 6. Edited by Christian Gremmel. München: Chr. Kaiser, 1983.

Caputo, John D. *The Weakness of God: A Theology of the Event*. Bloomington, Indiana: University Press, 2006.

Coffman, Elesha. "Dietrich's Friend Eberhard, A fellow resister of the Nazis, editor, and biographer dies half a century after his subject and companion," *Christianity Today* (April 28, 2000), <http://www.christianitytoday.com/ct/2000/aprilweb-only/55.0c.html?start=1> (accessed October 31, 2015)

Conway, John S. *Bonhoeffer Conference 2006*, Regent College, Lecture 4, Vancouver, British Columbia: Regent Bookstore, Audio Recording, 2006.

Csepregi, Andras. Interview by Agnes Fekete, *Református Félóra* [Reformed Half-hour], Kossuth Radio Broadcasting, Budapest, October 21, 2015.

_____. "Követés és ellenállás: láthatóan és láthatatlanul" [Following and Resistance: Visible and Invisible]. Lecture, Bonhoeffer Conference, John Wesley Theological College, Budapest, April 9, 2016.

_____. "Two Ways to Freedom, Christianity and Democracy in the Thought of István Bibó and Dietrich Bonhoeffer." *Acta Theologica Lutherana Budapestinensia II*, Budapest: University of Lutheran Theology, 2003.

Dahill, Lisa. "Reading from the Underside of Selfhood: Dietrich Bonhoeffer and Spiritual Formation," *Spiritus: A Journal of Christian Spirituality*, Vol. 1, no. 2, The Johns Hopkins University Press (Fall 2001): 186-203.

De Gruchy, John W. *Bonhoeffer and South Africa: Theology in Dialogue*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans, 1984.

_____, ed. *Bonhoeffer for a New Day: Theology in a Time of Transition*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans, 1997.

_____. *Daring, Trusting Spirit, Bonhoeffer's Friend, Eberhard Bethge*. London: SCM Press, London, 2005.

_____. *Dietrich Bonhoeffer: Witness to Jesus Christ, A Dogmatic Inquiry into the Sociology of the Church*. London: Collins, 1963.

_____. "Dietrich Bonhoeffer." In *Dictionary for Theological Interpretation of the Bible*. Edited by Kevin J. Vanhoozer, 93. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2005.

DeJonge, Michael. *Bonhoeffer's Theological Formation, Berlin, Barth, & Protestant Theology*. Oxford: Oxford University Press, 2012.

Dramm, Sabine. *Dietrich Bonhoeffer, An introduction to his Thought*. Translated by Thomas Rice. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 2007.

Dumas, André. *Dietrich Bonhoeffer: A Theologian of Reality*. New York, New York: MacMillan Publishing Company, 1971.

Feil, Ernst. "Bonhoeffer studies in Germany: A Survey of Recent Literature." In *Bonhoeffer Studies*, no.1, Kelly, Geoffrey B. Series Editor. Philadelphia, Pennsylvania: International Bonhoeffer Society English Language Section, Bonhoeffer Center, 1997.

_____. *The Theology of Dietrich Bonhoeffer*. Translated by Martin Rumscheidt. Minneapolis, Minnesota: Fortress Press, 1985.

Floyd, Wayne Whitson. *Bonhoeffer and Interpretive Theory, Essays on Methods and Understanding*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 2013.

Godsey, John D. *The Theology of Dietrich Bonhoeffer*. Philadelphia, Pennsylvania: The Westminster Press, 1960.

Green, Clifford J. *Bonhoeffer: A Theology of Sociality*. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 1999.

_____. "Human sociality and Christian community." In *The Cambridge Companion to Dietrich Bonhoeffer*, Edited by John W. de Gruchy, 113-133. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

_____. "Two Bonhoeffers on Psychoanalysis." In *A Bonhoeffer Legacy: Essays in Understanding*, Edited by A. J. Klassen, 58-75. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 1981.

- Harnack, Adolph von. *What is Christianity?* Minneapolis, Minnesota: Fortress Press, 1986. First published in 1901.
- Hauerwas, Stanley. *Hannah's Child*. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 2010.
- Heltzel, Peter Goodwin. "The Weakness of God," *Journal for Cultural and Religious Theory* 7.2 (Spring/Summer 2006): 96-97.
- Houston, James M. *Joyful Exiles, Life in Christ on the Dangerous Edge of Things*. Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press, 2006.
- Huntemann, Georg. *The Other Bonhoeffer: An Evangelical Reassessment of Dietrich Bonhoeffer*. Translated by Todd Huizinga. Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1993.
- Kant, Immanuel. *Religion with the Limits of Reason Alone*. New York, New York: Harper and Brothers, 1960.
- Leclercq, Jean. *The Love of Learning and the Desire for God, A Study of Monastic Culture*. New York, New York: Fordham University Press, 1982.
- Leibholz-Bonhoeffer, Sabine. *The Life and Death of Dietrich Bonhoeffer*. London: Hodder and Stoughton, 1968.
- Louth, Andrew. *The Origins of the Christian Mystical Tradition, From Plato to Denys*. Oxford: Clarendon Press, 1981.
- Marsh, Charles. *Reclaiming Dietrich Bonhoeffer: The Promise of his Theology*. New York: Oxford University Press, 1994.
- _____. *Resisting the Bonhoeffer Brand: A Life Reconsidered*. Atlanta, Georgia: Cascade Books, 2023.
- _____. *Strange Glory: A Life of Dietrich Bonhoeffer*. New York, New York: Alfred A. Knopf, 2014.
- Michener, Ronald, T. *Postliberal Theology: A Guide for the Perplexed*. New York, New York: Bloomsbury T&T Clark, 2013.
- Moltmann, Jürgen and Jürgen Weissbach. *Two Studies in the Theology of Dietrich Bonhoeffer*. Translated by Reginard H. Fuller, New York, New York: Charles Scribner's Sons, 1967.
- Müller, Hanfried. *Von der Kirche zur Welt: Ein Beitrag zu der Beziehung des Wort Gottes auf die Societas in Dietrich Bonhoeffers theologische Entwicklung*. Leipzig and Hamburg-Bergstedt: Reich, 1966.
- Pangritz, Andreas. *Karl Barth in the Theology of Dietrich Bonhoeffer*. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 1999.
- _____. "Who is Jesus Christ, for us, today?" In *The Cambridge Companion to Dietrich Bonhoeffer*, Edited by John W. de Gruchy, 134-153, New York, New York: Cambridge University Press, 1999.
- Philips, John A. *The Form of Christ in the World, A Study of Bonhoeffer's Christology*. London: Collins, 1967.
- Pryzwara, Erich. *Religionsphilosophie Katholischer Theologie*. München: Oldenbourg, 1927.

Richards, Jeffrey Jon. "Hermeneutics and Homiletics of Rudolf Bultmann and Dietrich Bonhoeffer in the American Discussion," PhD dissertation, Marburg, Germany: Theological Faculty of the Philips-University Marburg, 2008.

Ricoeur, Paul. "The Non-Religious Interpretation of Christianity in Bonhoeffer," Translated by Brian Gregor. In *Bonhoeffer and Continental Thought, Cruciform Philosophy*, Edited by Brian Gregor and Jens Zimmermann, 156-176. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 2009.

Robinson, John A. T. *Honest to God*. Philadelphia, Pennsylvania: SCM Press, 1963.

Smith, James K. A. *Desiring the Kingdom: Worship, Worldview, and Cultural Formation*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2009.

Taylor, Justin. "Interview of Justin Taylor with Eric Metaxas", *The Gospel Coalition*, (April 26, 2010), <https://blogs.thegospelcoalition.org/justintaylor/2010/04/26/an-interview-with-eric-metaxas-on-bonhoeffer> (accessed February 7, 2016)

Tietz-Steiding, Christiane. *Bonhoeffers Kritik der verkrümmten Vernunft: Eine erkenntnistheoretische Untersuchung*. Beiträge zur historischen Theologie 112, Tübingen: J. C. B. Mohr, 1999.

Zimmermann, Jens. "Being Human, Becoming Human: Dietrich Bonhoeffer's Christological Humanism." In *Being Human, Becoming Human: Dietrich Bonhoeffer and Social Thought*, Edited by Brian Gregor and Jens Zimmermann, 25-48. Eugene, Oregon: Wipf and Stock, 2010.

_____. "Dietrich Bonhoeffer and Martin Heidegger: Two Different Visions of Humanity." In *Bonhoeffer and Continental Thought: Cruciform Philosophy*, Edited by Brian Gregor and Jens Zimmermann, 102-136. Bloomington, Indiana: Indiana University Press, 2009.

_____. *Dietrich Bonhoeffer's Christian Humanism*. Oxford University Press 2019.

_____. "Finitum Capax Infinity or The Presencing of Christ: A Response to Stephen Plant and Robert Steiner." In *God Speaks to Us, Dietrich Bonhoeffer's Biblical Hermeneutics*, Edited by Ralph K. Wüstenberg and Jens Zimmermann, 85-98. Frankfurt am Main: Internationaler Verlag der Wissenschaften, Peter Lang Edition 2013.

_____. "Recovering Incarnational Humanism." In *Tradition and Formation: Claiming an Inheritance. Essays in Honor of Peter C. Erb*, Edited by Michel Desjardins and Harold Remus, 361-79. Kitchener, Ontario: Pandora Press, 2008.

_____. *Recovering Theological Hermeneutics, An Incarnational-Trinitarian Theory of Interpretation*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2004.

Zimmermann, Wolf-Dieter. "Finkenwalde." In *I Knew Dietrich Bonhoeffer*, Edited by Wolf-Dieter Zimmermann and Ronald Gregor Smith, translated from the German by Kathe Gregor Smith, 107-111. St James Place, London: Collins, 1966.

A szerző disszertációval kapcsolatos publikációs listája

Kovacs, Endre György. “Marks of the Transformation of Humanity that Takes Place in Christ”. In *Alive to the Love God, Essays Presented to James M. Houston by His Students on His 75th Birthday*. 175-192. Szeresztő: Kenneth N. Pearson, Regent College Publishing, Vancouver, British Columbia, 1998.

Kovacs, Endre György. *Das Vaterunser, Gott Suchen, Bitten und Begengen*. Echter Verlag GmbH, Würzburg, 2021.

Kovács, Endre György. “A 12-14. századi teológiai paradigmaváltás.” In *Lelki Éhség, Protestáns spiritualitás a 21. században*, Szerkesztők: Siba Balázs, Szabóné László Lilla, Lányi Gábor, Kálvin Kiadó, Budapest 2021.

Kovács, Endre György. “Szavak nélküli ima Keresztes Szent Jánosnál és Dietrich Bonhoeffernél”, *Útitársak Krisztussal, Online Magazin*. <https://utitarsak.net/szavak-nelkuli-ima-keresztes-szent-janosnal-es-dietrich-bonhoeffernel/>, 2022.

publikálási folyamatban:

Kovács, Endre György. “A misztikus és a profetikus imádság”, *VII. Kegyesség Konferencia*, Szerkesztő: Nagy Károly Zsolt, Sárospataki Református Hittudományi Egyetem. Újszászy Kálmán Református Örökség Kutatóintézet, 2024.

Kovács, Endre György. “A lectio divina Clairvaux-i Szent Bernát és Dietrich Bonhoeffer olvasatában”, *A spirituális exegézis a kereszténység történetében a kezdetektől napjainkig, Lectio divina, Lectio Humana, 35. Konferencia*, Szerkesztő: Benyik György, Szegedi Nemzetközi Bibliikus Konferencia Alapítvány, 2024.